
V. Krok za krokem do Evropy

Dušan Provazník

„Souhlasíte s tím, aby se Česká republika stala podle Smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii členským státem Evropské unie?“

Návrh zákona o referendu

V. Krok za krokem do Evropy

Rok 2001 byl nejen v ČR, ale v celé Evropské unii ve znamení jejího rozšiřování. Předznamenaly jej závěry summitu patnáctky v jihofrancouzském městě Nice ve dnech 7. – 10. prosince 2000 a na něm přijatá nová Smlouva o EU. Ta stanoví složení hlavních evropských institucí a způsob jejich fungování – Evropské komise, Rady EU a Evropského parlamentu – až se počet členů EU zvýší ze stávajících patnácti na sedmadvacet.

Tab. č. V/1

Nové rozdělení hlasů v Radě EU

současné členské země	dnes	po rozšíření
Německo	10	29
V. Británie	10	29
Francie	10	29
Itálie	10	29
Španělsko	8	27
Nizozemsko	5	13
Řecko	5	12
Belgie	5	12
Portugalsko	5	12
Švédsko	4	10
Rakousko	4	10
Dánsko	3	7
Finsko	3	7
Irsko	3	7
Lucembursko	2	4
kandidátské země po přijetí		
Polsko	-	27
Rumunsko	-	14
ČR	-	12
Maďarsko	-	12
Bulharsko	-	10
Slovensko	-	7
Litva	-	4
Lotyšsko	-	4
Slovinsko	-	4
Estonsko	-	4
Kypr	-	4
Malta	-	3

Pozn.: V současné době mají členské země v Radě EU od 2 do 10 hlasů. Rada má celkem 87 hlasů, a aby mohl být právní akt přijat kvalifikovanou většinou, je třeba 62 hlasů. V rozšířené EU budou mít členské státy od 3 do 29 hlasů s celkovým počtem 345. Kvalifikovaná většina byla stanovena na 258 hlasů.

Smlouva z Nice byla oficiálně podepsána 21. února 2001, čímž byl odstartován ratifikační proces, který může v zásadě trvat až osmnáct měsíců, aby EU byla od konce r. 2002 schopna přijmout nové členské státy, které budou k tomuto datu na vstup do unie připraveny. Evropská rada na svém zasedání v Nice znovu potvrdila historický význam rozšíření EU a politickou důležitost, jakou přisuzuje jeho úspěchu. Schválila strategii rozšíření, navrženou EK, podle níž mají být náležitě připravení kandidáti přijati za právoplatné členy koncem r. 2002, aby se po ratifikaci smluv o přijetí parlamenty všech zainteresovaných zemí mohli už v červnu 2004 zúčastnit voleb do Evropského parlamentu.

Z hlediska ČR a dalších kandidátských zemí znamenaly závěry summitu v Nice nesporně významný pozitivní krok, neboť dále upřesnily časový i obsahový scénář rozšíření. Ve stávajících členských zemích EU už byly reakce na Nice kritičtější, což se projevilo při ratifikaci smlouvy. V těch členských státech, kde ji podle ústavy ratifikoval parlament, byla i přes výhrady schválena, kdežto v Irské republice, kde byla 7. června předmetem referenda, byla odmítnuta. Podle shodného názoru znalců tamních politických poměrů důvodem odmítnutí nebylo to, že by irští voliči byli proti rozšíření unie, ale že jako tradičně neu-

V. Krok za krokem do Evropy

trální země nesouhlasili s vytvořením společných evropských vojenských jednotek. S nesouhlasem se v Irsku také setkala nové rozdělení hlasů v Radě EU a rozšíření případů hlasování tzv. kvalifikovanou většinou, která údajně zmenšuje váhu menších členských zemí v orgánech EU. S výhradami se setkala Smlouva z Nice i při schvalování v Evropském parlamentu začátkem června, kdy poprvé v historii evropské integrace při rozhodování o podobně závazném dokumentu ze 626 poslanců až 98 hlasovalo proti a 58 se hlasování zdrželo. EP Smlouvu z Nice sice ratifikoval, ale za slabinu označil to, že nezjednotila rozhodovací proces v unii. Naproti tomu většina poslanců za hlavní klad smlouvy označila fakt, že odstranila poslední překážky stojící v cestě rozšíření unie. Evropská rada na svém zasedání koncem června v Göteborgu vzala výsledek irského referenda na vědomí, aniž něco na Smlouvě z Nice změnila. Nejvyšší představitelé EU vyslovili naději, že v novém referendu, které bude v Irsku uspořádáno v roce 2002, voliči po vysvětlující kampani Smlouvu z Nice přijmou.

EU zevnitř

S postojem politických elit v zemích EU, které se vyslovují pro rychlé rozšíření unie, do jisté míry kontrastuje veřejné mínění v jejich zemích, u něhož myšlenka přijetí nových členů naopak ztrácí podporu. Svědčí o tom výsledky obsáhlého průzkumu Eurobarometru zveřejněné 2. července 2001, z nichž vyplynulo, že pro přijetí nových členů je jen 38 % obyvatel patnáctky, což je o 5 % méně než při podobném průzkumu z počátku roku 2001. Největší pokles nadšení pro rozšíření byl přitom zaznamenán ve Francii z 34 % na 26 %. Avšak i v Německu poklesl počet příznivců rozšíření z 38 % na 34 %. Vývoj nálad v těchto dvou strategicky nejdůležitějších zemích unie je považován za zvlášť znepokojující, neboť v nich v r. 2002 proběhnou volby, v nichž se téma rozšíření může stát pro populistické, nacionalisticky orientované strany jedním z horkých námětů.

Tab. č. V/2

Evropský parlament – počet členů		
současné členské země	dnes	po rozšíření
Německo	99	99
V. Británie	87	72
Francie	87	72
Itálie	87	72
Španělsko	64	50
Nizozemsko	31	25
Řecko	25	22
Belgie	25	22
Portugalsko	25	22
Švédsko	22	18
Rakousko	21	17
Dánsko	16	13
Finsko	16	13
Irsko	15	12
Lucembursko	6	6
kandidátské země po přijetí		
Polsko	-	50
Rumunsko	-	33
ČR	-	20
Maďarsko	-	20
Bulharsko	-	17
Slovensko	-	13
Litva	-	12
Lotyšsko	-	8
Slovinsko	-	7
Estonsko	-	6
Kypr	-	6
Malta	-	5

Pozn.: Počet členů Evropského parlamentu se po rozšíření zvýší z nynějších 626 na 732 členů.

V. Krok za krokem do Evropy

Faktem je, že podle zmíněného průzkumu je rozšíření prioritou jen pro 27 % obyvatel unie, pro něž je daleko důležitější např. boj s nezaměstnaností a kriminalitou. Kromě toho 80 % respondentů navíc soudí, že rozšíření nesmí přijít patnáctku draho.

Výsledky červencového Eurobarometru vyvolaly znepokojení nejen v kandidátských zemích, ale i Evropské komise v Bruselu. Její tiskový mluvčí J. Ch. Filori je vysvětloval tím, že se dosud neprojevila informační strategie na podporu rozšíření v zemích patnáctky, o které na počátku roku rozhodla EK.

Reakcí EK na stav veřejného mínění v zemích patnáctky – nejde jen o názory na rozšíření, ale i sílící nedůvěru občanů k institucím unie, jejichž činnost se většinou zdá být málo průhledná – bylo 25. července zveřejnění tzv. Bílé knihy o fungování unie, která by ji měla přiblížit člověku z ulice. Předseda Evropské komise Romano Prodi při její prezentaci poukázal na základní rozpor, před jakým EU v dané chvíli stojí: „Občané na jedné straně očekávají, že EU bude přijímat účinné iniciativy, které vyřeší jejich problémy, ale na druhé straně nevěří našim institucím a našim politikám, které jsou jim přinejlepším lhostejné.“ Bílá kniha ponechává stranou otázky budoucího uspořádání EU, jež jsou obsahem programové deklarace prosincového summitu EU v Laekenu, a soustřeďuje se hlavně na metody lepší komunikace. Například by se vedle vlád členských zemí a institucí unie měly na přípravě a uplatňování rozhodnutí podílet i regionální a místní orgány a jejich prostřednictvím i nevládní organizace a občanská sdružení. EK dále v Bílé knize doporučuje zjednodušit existující evropskou legislativu, jejichž 80 000 stránek obsahuje množství dnes již zastaralých a nepoužívaných předpisů. Pokud jde o náplň činnosti, chce se EK napříště soustředit na svou hlavní povinnost, již je navrhování zákonů a kontrola jejich aplikace a vynucování, a netříštit svou práci do příliš široké škály činností. Šéf EK R. Prodi označil Bílou knihu za příspěvek k široké debatě o institucionálních změnách EU, o nichž rozhodne příští mezivládní konference v r. 2004.

Švédské a belgické předsednictví

První polovinu r. 2001 zastávalo funkci předsedy EU Švédsko, v druhé polovině pak Belgie. Z hlediska rozšiřování lze obě předsednictví považovat za pokrok, neboť nejenže nebyl zpochybněn harmonogram přijatý v Nice, ale po určitém zpomalení za francouzského předsednictví v druhé polovině r. 2000 došlo ke zrychlení vlastního přijímacího řízení, které je pro konečný úspěch v dané chvíli rozhodující. Za šest měsíců švédského předsednictví se polovina z dvanácti kandidátů dostala v počtu předběžně uzavřených kapitol do dvou třetin své cesty do EU. Osm uchazečských zemí od ledna do konce června r. 2001 uzavřelo každá minimálně pět kapitol. Do čela tabulky se tak v polovině roku dostaly Kypr a Maďarsko s 22 předběžně uzavřenými kapitolami z celkových 29, následované Slovinskem (20 kapitol) a ČR (19 kapitol). Za švédského předsednictví došlo, pokud jde o počet uzavřených kapitol, ke sblížení mezi zeměmi tzv. lucemburské skupiny (ČR, Estonsko, Kypr, Maďarsko, Polsko a Slovinsko), které začaly jednat o přistoupení již v březnu 1998, a zeměmi tzv. helsinské skupiny (Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Rumunsko a Slovensko), které začaly jednat až v únoru 1999. Slovensko (19 uzavřených kapitol), Litva (18) a Malta (17) se tak přiblížily ČR a Estonsku (po 19 kapitolách) a předstihly Polsko (16 kapitol) z první skupiny.

Předseda belgické vlády Guy Verhofstadt při přebírání předsednictví EU 1. července ujistil, že Belgie chce při vstupních rozhovorech s kandidáty udržet takové tempo jako Švédsko, což se mu také podařilo. Potvrdil to jak neformální summit EU v polovině října v Gentu, tak prosincové zasedání Evropské rady v Laekenu, na němž byla znovu potvrzena nezvratnost procesu rozšíření a konec r. 2002 jako datum přijetí nejlépe připravených kandidátů.

Rychlé přijetí uchazečských zemí ze střední a východní Evropy jednoznačně podpořil 5. září i Evropský parlament ve Štrasburku. Ve zvláštní rezoluci vyhlásil, že vstupní rozhovory je nutno ukončit do konce r. 2002, aby se noví členové mohli v červnu 2004 zúčastnit příštích voleb do EP. Negativní výsledek irského referenda o Smlouvě z Nice nesmí podle evropských poslanců rozšíření zastavit ani zbrzdít. Po-

V. Krok za krokem do Evropy

kud by Irové v novém referendu Smlouvu z Nice opět odmítli, bude třeba podle slov předsedy zahraničního výboru EP Elmara Broka rychle přijít s náhradním řešením. Tím by podle něho mohlo být svolání mezinárodní konference, původně plánované na r. 2004, o rok dříve, aby se termín rozšíření stihl.

Nejen rozšiřování EU

I když přijetí nových členů bylo v r. 2001 prioritou EU, nebylo přitom prioritou jedinou. Švédsko si pro své předsednictví vytyčilo priority tři, které všechny začínají v angličtině písmenem E: Enlargement (rozšíření), Employment (zaměstnanost) a Environment (životní prostředí). Březenový summit EU ve Stockholmu a červnový v Göteborgu se tak kromě přijímání nových členů zabýval problémem stárnoucí populace v evropských zemích, modernizací evropského sociálního modelu, zajištěním udržitelného hospodářského růstu, stavem příprav na zavedení mincí a bankovek euro do oběhu ve dvanácti zemích eurozóny od 1. 1. 2002, další liberalizací trhů s elektřinou a plynem v členských zemích, spoluprací s Ruskem a Spojenými státy, rolí EU při řešení krize na Balkáně a postupem prací při tvoření evropských jednotek v síle 60 000 mužů schopných k rychlému nasazení při řešení krizí v Evropě.

Podobně i program belgického předsednictví zahrnoval kromě přijetí nových členů přípravu deklarace o budoucí podobě EU, prohloubení společné politiky v oblasti vnitra a justice, ratifikaci Kjótského protokolu o boji proti oteplování podnebí a zahraničněpolitickou činnost na Balkáně a na Blízkém východě. Teroristické atentáty v USA 11. září kromě mimořádného summitu, na němž hlavy států a vlád patnáctky ujistily Spojené státy o své solidaritě a ochotě podílet se na akcích světové protiteroristické koalice, urychlily přijetí celé řady bezpečnostních opatření v zemích unie.

Belgie jako zakládající člen Evropských společenství se při přejímání funkce předsedy EU netajila tím, že je pro co nejhlouběji integrovanou Evropu, která se bude řídit vlastní ústavou, jejímž předobrazem je Charta základních práv EU, kterou summit v Nice sice schválil, ale o jejímž právním statutu nerozhodl. Belgický premiér Guy Verhofstadt po převzetí funkce předsedy EU jmenoval čtyřčlennou „radu moudrých“ pro přípravu prosincové Laekenské deklarace o dalším vývoji evropské integrace. Členy rady se stali dlouholetý předseda EK francouzský politik Jacques Delors, bývalý belgický premiér Jean-Luc Dehaene, bývalý polský ministr zahraničí prof. Bronisław Geremek a někdejší italský premiér Giuliano Amato.

Místo ČR na cestě do EU

Čeští vyjednávači v Bruselu vedeni prvním náměstkem ministra zahraničí Pavlem Teličkou uzavřeli za první poloviny r. 2001 dalších pět kapitol, což ve srovnání s druhou polovinou roku 2000, kdy za francouzského předsednictví se nepodařilo uzavřít ani jednu kapitolu, znamenalo výrazné zlepšení. Po posledním předprázdninovém kole 27. července tak byla ČR v tabulce kandidátských zemí s 19 uzavřenými kapitolami na čtvrtém místě za Kyprem (23 kap.), Maďarskem a Slovinskem (po 21 kapitolách). ČR se posledního vyjednávacího kola před srpnovými prázdninami nezúčastnila, neboť ve třech rozjednaných kapitolách – volný pohyb osob, energetika a finanční kontrola – jednání nepokročilo tak, že by byla naděje je uzavřít.

Důvody je třeba hledat nejen v tom, že s blížícím se datem ukončení přijímacího řízení se dostávají na pořad obtížnější kapitoly, ale i ve vyjednávací strategii ČR. „Nesnažíme se uzavírat kapitoly za každou cenu a co nejrychleji, ale chceme postupovat tak, aby se vyšlo vstříc českým národním zájmům,“ řekl v interview slovenskému deníku Národní obroda (25. 7. 2001) ministr zahraničí Jan Kavan. ČR z těchto důvodů např. odmítla stanovisko EU v kapitole volný pohyb osob, zavádějící na přání Německa a Rakouska odklad volného zaměstnávání pracovníků z kandidátských zemí včetně ČR po dobu od dvou do sedmi let s tím, že pokud budou chtít, pak nemusí členské země EU toto přechodné období vůbec aplikovat. Protože šlo z hlediska veřejného mínění o neobyčejně citlivou otázku, česká strana vedle jednání s těmi zeměmi EU, které nechtějí přístup pracovníků z ČR vůbec omezovat (Irsko, Švédsko, Dánsko, Nizozemsko a patrně Španělsko), vznesla na druhou stra-

V. Krok za krokem do Evropy

Tab. č. V/3

Kalendář jednání o vstupu ČR do EU (stav k 13. 12. 2001)

kapitola	předání pozice ČR	přijetí spol. pozice EU	předběž. uzavření kapitoly	kapitola	předání pozice ČR	přijetí spol. pozice EU	předběž. uzavření kapitoly
Věda a výzkum	11. 9. 1998	29. 10. 1998	10. 11. 1998	Sociální politika	31. 5. 1999	23. 9. 1999	1. 6. 2001
Telekomunikace	11. 9. 1998	29. 10. 1998	22. 6. 1999			15. 3. 2000	
		15. 4. 1999				4. 10. 2000	
Školství	11. 9. 1998	29. 10. 1998	10. 11. 1998	Doprava	31. 5. 1999	16. 5. 2001	
Audioviz	11. 9. 1998	29. 10. 1998	11. 6. 2001			12. 11. 1999	
		11. 6. 2001				27. 7. 2000	
Průmyslová politika	11. 9. 1998	29. 10. 1998	22. 6. 1999	Energetika	13. 7. 1999	10. 11. 1999	
		16. 6. 1999				21. 2. 2001	13. 12. 2001
Malá a střední podniky	11. 9. 1998	29. 10. 1998	10. 11. 1998	Volný pohyb kapitálu	30. 7. 1999	29. 9. 1999	1. 6. 2001
SZBP	11. 9. 1998	29. 10. 1998	14. 6. 2000			24. 5. 2000	
(spol. zahr. a bezp. politika)		5. 4. 2000				31. 5. 2001	
Právo společností	4. 12. 1998	12. 5. 1999	29. 3. 2001	Hospodářská a měnová unie	31. 5. 1999	8. 9. 1999	7. 12. 1999
		27. 10. 1999				30. 11. 1999	
		8. 3. 2000		Životní prostředí	13. 7. 1999	30. 11. 1999	1. 6. 2001
		27. 7. 2000				29. 11. 2000	
		21. 3. 2001				30. 5. 2001	
Volný pohyb zboží	29. 1. 1999	16. 6. 1999	7. 12. 1999	Volný pohyb služeb	13. 7. 2000	10. 11. 1999	29. 3. 2001
		30. 11. 1999				17. 5. 2000	
Ochrana spotřebitele	29. 1. 1999	15. 4. 1999	22. 6. 1999	Spravedlnost a vnitro	30. 11. 1999	24. 5. 2000	13. 12. 2001
		12. 5. 1999		Daně	30. 7. 1999	10. 11. 1999	
Rybolov	4. 12. 1998	15. 4. 1999	22. 6. 1999			7. 6. 2000	27. 11. 2001
Statistika	4. 12. 1998	22. 3. 1999	22. 6. 1999	Volný pohyb osob	30. 11. 1999	19. 5. 2000	26. 10. 2001
Vnější vztahy	29. 1. 1999	12. 5. 1999	14. 6. 2000			31. 5. 2001	
		24. 5. 2000		Regionální politika	3. 11. 1999	22. 3. 2000	
Zemědělství	3. 12. 1999	7. 6. 2000				1. 12. 2000	
Celní unie	29. 1. 1999	12. 5. 1999	14. 6. 2000	Finanční kontrola	27. 10. 1999	29. 3. 2000	26. 10. 2001
		3. 11. 1999				7. 6. 2000	
Soutěž	29. 1. 1999	12. 5. 1999		Finanční a rozpočtová ustanovení	27. 10. 1999	18. 5. 2000	
		3. 11. 1999					

V. Krok za krokem do Evropy

nu požadavek, aby i ona měla obdobnou možnost chránit český pracovní trh před přílivem pracovníků zvenčí, ať už ze stávajících zemí EU tak z nově přijatých členů. ČR měla úspěch, neboť Brusel její návrh v říjnu přijal a nově formuloval oficiální vyjednávací pozici patnáctky v kapitole volný pohyb pracovních sil. Při dalším kole jednání 26. 10. 2001 tak čeští vyjednávači mohli předběžně uzavřít kontroverzní kapitolu volný pohyb osob a navíc i kapitolu finanční kontrola. Základní stanovisko EU se tím sice nemění, nadále zůstává v platnosti dvouleté až sedmileté přechodné omezení, ale česká strana si dokázala dojednat lepší podmínky než např. Maďarsko, které hned v létě přijalo původní stanovisko EU. V Evropské komisi se české vyjednávací stanovisko setkalo s pochopením. Podle vrchního ředitele pro rozšíření v EK Eneka Landabura měly otázky nastolené českou stranou smysl a bylo třeba se jimi zabývat. Jsou totiž podle jeho slov spojeny s konkrétními problémy lidí a mohou tak mít negativní vliv na jejich postoje, až budou v referendu hlasovat o dohodě o přistoupení k EU.

Tempo příprav a přístupového řízení ČR ocenil 5. září i Evropský parlament v patnáctistránkové rezoluci shrnující stav jednání o vstup do EU. Rezoluce oceňuje hospodářské oživení, jež nastalo v r. 2001, zrychlení privatizace i přejímání a aplikaci evropského práva. Pokud jde o politická kritéria, rezoluce konstatuje, že v ČR je zajištěna ústavní stabilita, že jsou dodržována demokratická práva a že ČR celkově dodržuje kodaňská politická kritéria vstupu. Pokud jde o ekonomiku, rezoluce označuje ČR za zemi s fungující tržní ekonomikou. Pokud jde o negativa, pak rezoluce vyjadřuje znepokojení nad vzrůstajícím rozpočtovým deficitem a proto vyzývá ČR, aby provedla nezbytné reformy zdravotního a penzijního systému. Z podnětu rakouských a německých Zelených obsahovala rezoluce i pasáž o Temelínu, vyzývající k případnému odstavení jaderné elektrárny, pokud by přetrvávaly problémy při jejím provozu. Česká strana zaujala k této pasáži odmítavý postoj. Také Evropská komise se k návrhu EP, aby byla svolána mezinárodní konference k posouzení možnosti odstavení jaderné elektrárny Temelín, postavila odmítavě a za jediný vhodný způsob řešení označila dohodu z Melku uzavřenou mezi premiéry Rakouska a ČR. Po jednání Miloše Zemana s Wolfgangem Schüssleem za účasti komisaře EU pro rozšíření Güntera Verheugena 29. 11. 2001 v Bruselu se podařilo podepsat kompromisní dohodu, která umožnila uzavřít kapitolu energetika, již se Vídeň zavázala, že nebude spojoval Temelín s předvstupním jednáním ČR s EU o kapitole energetika.

Na otázku, zda je reálné, aby byl vyjednávací proces završen do konce roku 2002, jak stanovily summity v Nice a v Göteborgu, český šéfyjednávač odpověděl: „Reálné to je. Třebaže jistota tam není. Pokud nenastanou některé problémy spíše vnitropolitického rázu v zemích EU nebo u nás (volby nebo povolební vývoj), tak si myslím, že bychom mohli dospět k závěru jednání už někdy v polovině příštího roku. To, co ale neovlivníme, jsou postoje členských států v Bruselu. Stejně jako předvolební situaci v zemích, kde se bude hlasování konat.“ (Ekonom č. 39, 26. 9. – 3. 10. 2001). ČR s 24 předběžně uzavřenými kapitolami je na předním místě mezi kandidátskými státy.

Vstup do EU jako český vnitropolitický problém

S blížícím se datem ukončení přístupového řízení přestal být v r. 2001 vstup do EU jen námětem nejrozličnějších vysvětlovacích kampaní v médiích, ale stal se i konkrétní politickou otázkou, umožňující politickým stranám programově se profilovat před nastávajícími parlamentními volbami.

Konečné slovo o tom, zda ČR do EU vstoupí, totiž budou mít všichni občané, kteří budou vyzváni, aby vyjádřili svůj názor v referendu, což je standardní způsob, jímž se ve vstupujících zemích v takové situaci rozhoduje. ČR zatím nemá ústavní zákon o referendu, neboť v lednu 2001 vládní návrh zákona na zavedení institutu referenda v Poslanecké sněmovně neprošel. Vláda však 5. září 2001 schválila nový návrh zákona, který výslovně stanoví, že o přistoupení k EU může rozhodnout jen hlasování v referendu. V lednu 2001 podpořilo přijetí prvního návrhu zákona jen 98 ze 176 přítomných poslanců, zatímco pro schválení je nutný souhlas nejméně 120 z celkem 200 poslanců a třípětinové většiny přítomných poslanců. Šance na přijetí druhého návrhu jsou tentokrát větší než v lednu, i když ani zářijový návrh neomezuje referendum jen na hlasování o vstupu do EU, což požaduje část opozice, ale referendu by mělo být podle tohoto zákona pro občany formou rozhodování o zásadních otázkách vnitřní nebo zahraniční politiky státu. Referendum

V. Krok za krokem do Evropy

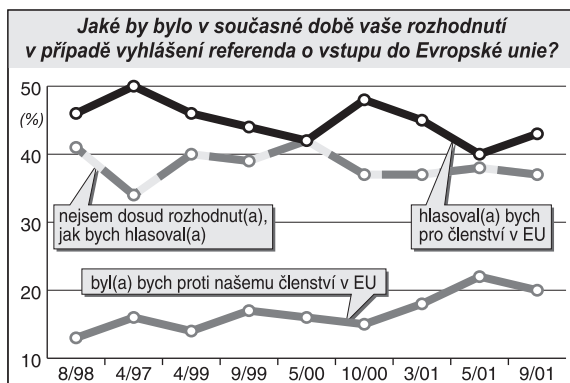
by měl vyhlášovat prezident na návrh některé z komor Parlamentu nebo na základě petice nejméně 300 000 občanů. Podle zářijového návrhu zákona není oproti předchozí variantě z ledna nutná nadpoloviční účast občanů oprávněných hlasovat v referendu. Návrh předložený v referendu bude podle zářijové verze přijat, jestliže se pro něj vysloví nadpoloviční většina občanů, kteří se referenda zúčastní.

Návrh zákona z 5. září obsahuje i znění otázky, na kterou budou voliči v referendu odpovídat: „Souhlasíte s tím, aby se Česká republika stala podle Smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii členským státem Evropské unie?“ Kromě vládního návrhu zákona o referendu dostala Poslanecká sněmovna v říjnu k projednání senátní návrh, který však omezuje institut referenda jen na vstup ČR do EU. Jisté se zdá být, že o vstupu ČR do EU rozhodnou občané v referendu.

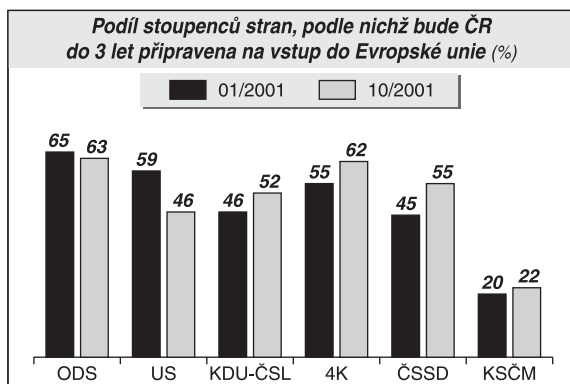
Dlouhodobé průzkumy českého veřejného mínění ukazují, že počet stoupenců vstupu českého státu do EU je víceméně stabilní a že převažuje nad počtem odpůrců integrace.

Referendum by tak skončilo vítězstvím stoupenců vstupu. To nevylučuje krátkodobé výkyvy, jako např. v květnu 2001, kdy podíl občanů nesouhlasících se vstupem ČR do EU dosáhl rekordní výše 22 %, ale o několik měsíců později při průzkumu z počátku září opět klesl na 20 %.

Graf č. V/1

Graf č. V/2

je víceméně konstantní a pohybuje se kolem 40 %. Experti vysvětlují jarní vzestup odpůrců integrace nahromaděním několika nepříznivých signálů zvenčí, jako byly požadavky Německa a Rakouska, omezující přístup občanů z kandidátských zemí k zaměstnání v EU, spory kolem spuštění Temelína či rozhodnutí veterinárního výboru EU zařadit ČR do skupiny zemí s možným výskytem choroby šílených krav. Část z těchto negativních zpráv se podařilo vysvětlit a znepokojení veřejnosti se zmenšilo. Projevilo se to i ve zvýšení počtu lidí, kteří si podle zářijového průzkumu myslí, že ČR bude do 3 až 5 let připravena na vstup do EU a opravdu bude přijata.

Z bližšího pohledu na výsledky průzkumu vyplynulo, že vstup do EU podporují lidé mladší, vzdělanější a politicky pravice orientovaní, kteří za největší přínos považují možnost volného pohybu po Evropě a příležitost nalézt si vhodné zaměstnání v zahraničí. Naproti tomu zhruba polovina české populace, zejména pak většina starších lidí, se obává změn, které vstup

V. Krok za krokem do Evropy

do EU pro jejich život bude znamenat. Převládá u nich zejména strach ze ztráty sociálních jistot a z poklesu celkové životní úrovně. Obecně lze říci, že v souvislosti se vstupem do EU největší naděje, ale i největší obavy vyvolává ekonomická oblast.

Ve srovnání s veřejným míněním v ostatních kandidátských zemích lze postoj české populace k perspektivě vstupu do EU charakterizovat jako vcelku realistický nebo mírně skeptický. V průzkumu, jaký v polovině r. 2001 provedla ve dvanácti uchazečských zemích společnost GfK, se obyvatelé

ČR ocitli, pokud jde o tzv. index důvěry v EU, až na posledním místě, neboť lidé se domnívají, že země není dosud na vstup dostatečně připravena. Ale i podle zmíněného průzkumu GfK by však v případě referenda větší část populace (42 %) hlasovala pro vstup, 28 % by jej nepodpořilo a 30 % obyvatel by se nemělo rozhodnout.

Pokud jde o postoj politických stran ke vstupu do EU, pak v ČR na rozdíl od sousedního Polska, kdy se při parlamentních volbách 23. září 2001 dostaly do dolní komory parlamentu i dvě protievropské strany, mající dnes ve 460členné sněmovně kolem 100 poslanců, panuje v této otázce u všech parlamentních stran konsenzus, neboť žádná není proti vstupu ČR do EU. Nicméně jsou mezi nimi v postoji k EU a k podmínkám vstupu do ní rozdíly, které se před nastávajícími parlamentními volbami v r. 2002 zvětšují.

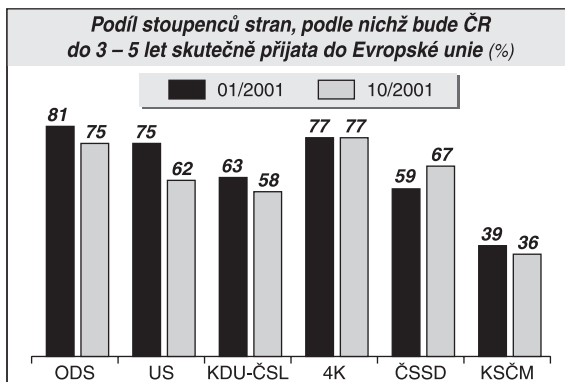
Rozdílly se týkají jak současné, tak budoucí podoby EU. Vládní ČSSD a do značné míry i opoziční čtyřkoalice zastávají názor, že je v zájmu ČR co nejrychleji vstoupit do EU a že pro to není žádná reálná alternativa. Pokud jde o další vývoj a podobu EU, tak podle vystoupení premiéra Miloše Zemana na červnové konferenci v Bruselu „Představa kandidátských zemí o budoucnosti Evropské unie“ nemá být unie „jen jakýmsi ekonomickým supermarketem, ale soustátím se společnou sociální, zahraniční a obrannou politikou“ a že má mít ústavu a podobu federace. Naproti tomu opoziční ODS se staví kriticky k současnému celkovému pojetí evropské integrace, i když ani ona vstup do EU neodmítá. Předseda ODS a předseda Poslanecké sněmovny Václav Klaus koncem září na konferenci EuroInvest v Bruselu označil nadnárodní přístup, který se podle něho stále víc projevuje v probíhající evropské integraci, za špatný a odbourání národního státu by bylo podle něj osudovou chybou. Zahraničněpolitici experti ODS shrnuli v dubnu 2001 názory své strany na EU v dokumentu nazvaném Manifest českého eurorealismu.

Zmíněné rozdíly mezi jednotlivými parlamentními stranami nepochybně ovlivní nejen nastávající kampaň před volbami v r. 2002, ale zejména jednání o vládní koalici po volbách.

Dobré vysvědčení

Výroční hodnotící zpráva Evropské komise, zveřejněná 13. listopadu, zdůraznila pokrok, jehož ČR dosáhla v roce 2001 ve většině oblastí, které jsou důležité pro její vstup do Unie. Zpráva potvrdila, že ČR si tak zajistila místo v první skupině zemí, které mají největší šanci uzavřít do konce roku 2002 přijímací řízení, podepsat smlouvu o přistoupení k EU a po ratifikaci smlouvy stávajícími členskými zeměmi Unie se stát od 1. 1. 2004 právoplatným členem EU.

Graf č. V/3

V. Krok za krokem do Evropy

EK při vypracování posudku vychází z tzv. kodaňských kritérií z r. 1993, která musí splňovat uchazecké země, mají-li být přijaty za členy unie. Členství vyžaduje, aby každý uchazeč:

- dosáhl stability svých institucí, jež zajišťují demokracii, právní řád, dodržování lidských práv a respektování a ochranu menšin;
- vybudoval fungující tržní ekonomiku a dokázal zvládnout konkurenční tlak a síly uvnitř unie;
- byl schopen převzít ostatní závazky, vyplývající z členství včetně cílů politické, ekonomické a měnové unie.

Při celkovém výrazně pozitivním vyznění zpráva EK za rok 2001 však poukazuje i na nedostatky, které musí hodnocená země urychleně odstranit. Tak v politické oblasti EK chválí ČR za upevňování demokratických institucí a reformu soudnictví, ale současně jí vytýká, že jako jediná z kandidátských zemí dosud nemá zákon o státní službě, která, jak se ve zprávě píše, „je podmínkou pro vytvoření nezávislé, profesionální, stabilní a odpovědné státní správy“. Neexistence tohoto zákona má podle EK negativní vliv na celou státní správu, protože podněcuje krátkodobé politické ovlivňování a vytváří živnou půdu pro korupci.

V ekonomické oblasti zpráva konstatuje, že české hospodářství je stabilní a relativně připravené na vstup do EU a oceňuje návrat ČR k hospodářskému růstu v posledním roce. Pokud učiní další pokrok ke střednědobé rozpočtové konsolidaci a dokončí provádění strukturálních reforem, měla by být v krátké době schopna vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami uvnitř EU. Za problémy zpráva označuje zejména likvidaci špatných dluhů bank i po jejich privatizaci a restrukturalizaci a sanaci zbývajících velkých státních podniků.

S tempem přebírání evropského unijního práva je EK víceméně spokojena, kritické připomínky se týkají hlavně nedůsledného uplatňování těchto norem a činnosti orgánů, které vynucování práva zajišťují. Zpráva např. výslovně kritizuje časté používání výjimky pro nevypisování veřejné soutěže při udělování státních zakázek.

Hodnotící zprávu za rok 2001 přijala česká politická scéna příznivě jako výrazně lepší, než byla předcházející. Premiér Miloš Zeman vyzdvihl zejména to, že zpráva poprvé označila ČR za fungující tržní ekonomiku.

Kromě hodnotících zpráv o každé kandidátské zemi zveřejnila EK i souhrnný dokument o strategii rozšíření. Nejenže v něm znovu potvrdila linii schválenou na summitech EU v Nice a v Göteborgu, ale poprvé jasně naznačila, že při dodržení dosavadního tempa příprav může deset kandidátů, mezi nimiž je i ČR, úspěšně zakončit jednání o přijetí do EU ke konci roku 2002. Stávající členské země pak během roku 2003 mají dokončit proces ratifikace vstupních smluv. „V roce 2002 vstoupíme do politicky nejcitlivější fáze vstupních jednání. Komise předloží na základě hodnotících zpráv za příští rok doporučení o vstupní zralosti těch, kdo budou dostatečně připraveni.“ prohlásil 13. listopadu komisař pro rozšíření Günter Verheugen v Evropském parlamentu.

14. a 15. XII. se v belgickém Laekenu sešly hlavy států a vlád 15 členských zemí EU. Existuje předpoklad, že do konce roku 2002 deset ze 13 kandidátských zemí, včetně České republiky, uzavře vstupní jednání.

Představitelé EU přijali Laekenskou deklaraci, která vytváří prostor pro debatu o budoucnosti EU. Deklarace má tři kapitoly: Evropa na křižovatce, Úkoly a reformy v obnovené EU a Konvent o budoucnosti EU.

Dušan Provazník, týdeník Ekonom